

CUVÎNT ÎNAINTE

Căutînd să facem din acest buletin un teren de întîlnire pentru cei interesați de problemele cu care se confruntă azi comunitatea istoriografică, am dedicat primul tom *discursului istoric*, iar al doilea relației dintre *postmodernism*, *post-comunism*, *postistorie*. Tomul de față, al treilea, e menit să se ocupe de *învățămîntul istoric*. Era firesc să privilegiem o asemenea temă, fie și prin derogare de la planul inițial, într-un moment cînd se evocă intens criza istoriei și - pe cale de consecință - criza învățămîntului în acest domeniu.

Nu e, desigur, o temă nouă. De aproape două secole, ea preocupă breasla, cu intensități variabile de la un moment la altul. Modernizarea societăților a impus pretutindeni un apel mai insistent la istorie, ca sursă de contrapondere, echilibru, stabilitate. Istoria a generat entuziasmul trebuitor în orice epocă de tranziție și înnoire, dar a și răscolit pasiuni, interese, resentimente, alimentînd conflicte care adesea au cunoscut aspecte dramatice. A și fost, de aceea, pusă *sub supraveghere* (M. Ferro), învinuită de subiectivism și partizanat, iar critica ei a luat uneori forme sistematice. "Istoria istorizantă" a fost supusă la acuzații de tot felul, în numele sintezei necesare (H. Berr), al colaborării cu disciplinele conexe (L. Febvre etc.), al nevoii de rigoare epistemică (K. Popper), pentru a nu aminti decît unele direcții ale criticii respective.

În ultimele decenii, disputele au fost nutrite, legitim, de progresele domeniului însuși, dar și de aberantul reducționism practicat în istoriografie sub dictatura comunistă. În Occident, noile achiziții teoretice și de metodă au antrenat ajustări și în domeniul didacticii istorice. Istoria intelectuală, antropologia culturală, imagologia, istoria ideilor și mentalităților, între altele, au impus revizurii însemnate în programe (*curricula*), manuale, conduită pedagogică. Instituții speciale (institute de cercetare, reviste, reuniuni periodice pe diverse teme etc.) au fost create pentru a înlesni formarea unei viziuni conforme cu noul stadiu al istoriografiei. Ajunge să amintim e. g. că Institutul "Georg Eckert" din Braunschweig a organizat numeroase colocvii și simpozioane internaționale, avînd drept scop o nouă viziune asupra istoriei, publicînd apoi studii cu privire la percepția *celuilalt*, mitologiei naționale etc. Concluzia cea mai de seamă la care s-a ajuns, deloc nouă, este respectul cel mai deplin față de adevăr. Nu putem face, nepedepsiți, *tabula rasa* din trecut. Dim-

---

potrivă, asumarea lui critică, prin istorie, constituie o normă esențială pentru coexistența popoarelor și dialogul culturilor.

Dacă această concluzie a ajuns evidentă pentru lumea apuseană, după multe căutări (J. Meyer), ea se impune cu atât mai mult în zona ex-comunistă a continentului nostru. Numeroase manifestări, în mass-media, în instituțiile formative, ca și în viața academică atestă valabilitatea aceleiași concluzii în spațiul dominat pînă de curînd de voința uniformizatoare a Moscovei, în numele unui "internaționalism proletar" care n-a fost niciodată mai mult decît o mască pentru expansiunea Uniunii Sovietice în lume. Schimbările de regim produse la sfîrșitul anilor '80 în Europa centro-estică a pus societățile respective în situația de a-și regîdi problemele, de la restructurarea instituțiilor pînă la integrarea europeană și globală. Lucru deloc simplu, nici măcar acolo unde șansele păreau optime în raport cu ansamblul zonei. Ceea ce analiști de prestigiu numesc "trecutul unei iluzii" (F. Furet), nu fără o anume ușurință, s-a vădit în fond o istorie furtunoasă și tragică pentru o bună parte din lume, iar prin consecință pentru umanitatea întreagă. Îi suportăm încă efectele, în această tranziție incertă, fluctuantă, penibilă.

S-a impus, de aceea, cu atât mai mult, exigența unui apel mai riguros la istorie, ca mijloc de asumare a trecutului propriu, însă și ca modalitate integrativă în raport cu restul lumii. Experiențele deja parcurse în Occident avertizau asupra unor riscuri, dar s-au vădit insuficiente față de nevoile unei lumi care a trăit sub regim totalitar o jumătate de secol, dacă nu și mai mult încă. S-au organizat dezbateri și simpozioane pe teme privind conștiința istorică, sensul demitizării, societatea civilă, integrarea europeană etc., manifestări nu lipsite de interes, dar cu efecte prea puțin sensibile în imediat. Prin instituturile "Goethe" și prin alte așezăminte germane, s-a ajuns la studii comparative de o reală utilitate în cunoașterea-de-sine, iar prin asistența unor instituții franceze de resort s-au putut determina înnoiri semnificative în abordarea istoriei.

Din păcate, asemenea demersuri priveau mai totdeauna o sferă restrînsă de specialiști, adesea aflați în imposibilitatea de a-și valorifica, pe un plan mai larg, experiențele. Lipsa de voință politică a făcut ca odată cu reforma în economie să întîrzie nepermis de mult și reforma școlii, fapt plin de consecințe nefaste și pentru învățămîntul istoric.

A examina, în acest cadru, oricît de sumar, problematica învățămîntului istoric e o datorie pentru breaslă, una a cărei urgență ni se pare evidentă. În lipsa unei abordări sistematice, cele cîteva luări de poziție cuprinse în noua fasciculă din *Xenopoliana* pot constitui un punct de sprijin pentru alte analize și aprofundări. Le-am structurat în cinci secțiuni tematice, potrivit cu direcțiile și gradul lor de interes. Mai întîi cele care privesc *istoria ca sursă formativă*, pentru a contura, desigur, preocupări actuale: teme, accente, perspective. Sînt considerații de ordin general, menite a sugera o situare diacronică a problemelor, însă punînd accent pe situația actuală. Și-au dat concursul la acest grupaj mai cu seamă specialiști din

istoria ideilor și mentalităților, unii veniți din alte zone ale cunoașterii. Legătura cu temele examinate în fascicula anterioară e destul de evidentă. Câteva abordări definesc oarecum, în alt grupaj, *orizontul alterității*, tocmai în ideea de a face mai transparent discursul istoric. Se prezintă apoi, în proxima secțiune, ceva mai sistematic, problemele reformei în învățământul de specialitate, pentru a se defini un *curriculum*, așa cum l-au conceput specialiștii angajați efectiv în reformă. Încă o secțiune o formează textele privitoare la manualul de istorie, unele semnate de profesori, altele de cercetători. Au fost grupate distinct câteva *opinii din amfiteatre*. În fine, respectând angajamentul inițial, fascicula mai cuprinde niște restituiri xenopoliene pe tema învățământului istoric și o scurtă dare de seamă despre activitatea Fundației Academice "A. D. Xenopol".

Este regretabil că tomul de față nu cuprinde, cum plănuisem, mai multe contribuții ale celor care, lucrând efectiv la catedră, erau în măsură să propună soluții de revizuire, sugestii, rezolvări în ce privește programa, conduita didactică, manualele. O inerție deplorabilă persistă la toate nivelele. *Unde malum?* Este întrebarea pusă deja în cuprins și care poate rămîne înaintea noastră, dascăli sau cercetători, ca un *memento* profesional.

Nu putem încheia aceste lămuriri introductive fără a mulțumi celor câțiva care și-au dat osteneala ca noul tom din *Xenopoliana* să fie așa cum este. Contribuția fiecăruia e menționată la locul oportun. Primească, în plus, expresia grațitudinii celui ce reprezintă momentan Fundația editoare.

Al. Zub